

Provrappport för Nationellt Prov Religionskunskap Årskurs 6 våren 2014

Inledning

De nationella proven i religionskunskap arbetas fram med utgångspunkt från Lgr 11 och dess kursplan för religionskunskap samt centralt givna direktiv från Skolverket. Provet 2014 fick sin utformning mot bakgrund av dessa styrdokument, föregående års erfarenheter, utprovningar av såväl enstaka uppgifter och hela delprov som bedömningsanvisningar samt arbete med kravgränssättning.

Provbeskrivning

Det nationella ämnesprovet i religionskunskap för årskurs 6 läsåret 2013/14 genomfördes i form av två delprov som var uppdelade på fyra häften om vardera 50 minuter. De genomfördes två åt gången med rast emellan den 9 respektive och 10 april 2014. Provet baserades på ett urval av de förmågor och delar av kunskapskrav som finns angivna i kursplanen för religionskunskap. De delar som prövades i provet är markerade med fet stil i nedanstående tabell, där progressionsuttrycken i kunskapskravets delar är utelämnade.

Tabell 1. Förmågor och delar av kunskapskrav i Lgr11: kursplanen för religionskunskap årskurs 6. Fetmarkerade områden prövas även i det nationella provet i religionskunskap årskurs 6, 2014.

Förmåga 1 – 5	Del av kunskapskrav
1. Analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa.	Eleven har ... kunskaper om några heliga platser eller rum, ritualer och levnadsregler som hör till världsreligionerna och visar det genom att föra ... resonemang om likheter och skillnader mellan några religioner.
	Eleven visar även på enkla samband mellan konkreta religiösa uttryck och centrala tankegångar inom världsreligionerna.
	Eleven kan beskriva några grundläggande drag i fornskandinavisk och samisk religion ...
2. Analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället.	... och även ge exempel på hur fornskandinavisk religion kan iaktas i dagens samhälle.
	Eleven kan redogöra för några kristna högtider och traditioner och göra ... jämförelser mellan kristendomens betydelse för svenskt kultur- och samhällsliv förr och nu.
3. Reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet.	Eleven kan också föra ... resonemang om hur livsfrågor skildras i olika sammanhang ...
	... och vad religioner och andra livsåskådningar kan betyda för olika människor.
4. Resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller.	Eleven kan ... föra resonemang om vardagliga moraliska frågor och vad det kan innebära att göra gott. Eleven gör då reflektioner som ... och använder några etiska begrepp på ett ... fungerande sätt.
5. Söka information om religioner och andra livsåskådningar och värdera källornas relevans och trovärdighet.	Eleven kan söka information om religioner och andra livsåskådningar och använder så olika typer av källor ... samt för ... resonemang om informationens och källornas användbarhet.

Genom att ett urval av delar av kunskapskravet prövades och inte samtliga delar fick eleverna chans att vid fler tillfällen uppvisa de just efterfrågade kunskaperna. Varje enskild del kunde alltså, genom att ett urval gjordes, testas vid fler tillfällen än vad som annars hade varit möjligt. Av nedanstående tabell framgår att det i provet finns en

övervikt av uppgifter som prövar de delar av kunskapskravet som kan kopplas till den första förmågan. Detta beror på att det har setts som eftersträvansvärt att tillhandahålla uppgifter som tar sin utgångspunkt i en så stor variation av världsreligioner som möjligt. Om detta inte görs riskerar en elev med begränsad faktakunskap om *en* religion, som förmåga och del av kunskapskrav exemplifieras med i en bestämd uppgift, att förlora på detta i orimligt hög grad. Ju fler uppgifter desto större möjligheter att pröva kunskapskrav med hjälp av en variation religioner.

Faktumet att två av tre delar av kunskapskravet som kan kopplas till den första förmågan är progressionslösa – dvs. att formuleringen av denna del av kunskapskravet är identisk för nivåerna E, C och A – gör att antalet uppgifter som möjliggör belägg för nivå A och som kan länkas till denna förmåga begränsas i förhållande till vad som är möjligt när det gäller andra delar av kunskapskravet och dess tillhörande förmågor.

Provet som helhet bestod av totalt 28 uppgifter, fördelade mellan häfte A1 (9 uppgifter), A2 (4 uppgifter), B1 (11 uppgifter) samt B2 (4 uppgifter). Formatmässigt utgjordes uppgifterna av en blandning mellan strukturerade (13) och öppna (15) uppgifter. De olika uppgifterna avsåg antingen att ge belägg för nivå E, nivå E och C eller nivå E, C och A framförallt beroende på vilka kunskapskrav som prövades. Totalt kunde provet ge 55 belägg. Fördelningen av dessa belägg mellan olika förmågor i provet samt nivåerna E, C och A framgår av nedanstående tabell:

Tabell 2. Belägg fördelat på förmågor i det nationella provet i religionskunskap årskurs6, 2014.

Förmåga 1	Belägg för E: 11	Belägg för C: 3	Belägg för A: 3
Förmåga 2	Belägg för E: 9	Belägg för C: 3	Belägg för A: 2
Förmåga 3	Belägg för E: 5	Belägg för C: 5	Belägg för A: 5
Förmåga 4	Belägg för E: 3	Belägg för C: 3	Belägg för A: 3
	Summa belägg för E: 28	Summa belägg för C: 14	Summa belägg för A: 13

Elevernas provbetyg bestämdes genom en uträkning där hänsyn togs dels till den totala mängden belägg i den enskilda elevlösningen, dels hur dessa belägg fördelades mellan de olika förmågorna. För provbetyget E – A krävdes belägg på minst E-nivå för samtliga förmågor. Provbetyget blev alltså automatiskt F om belägg saknades i relation till någon förmåga. För provbetygen C, B och A krävdes därutöver belägg på minst C-nivå för samtliga förmågor.

Provet innehöll en rad stödstrukturer i syfte att underlätta för eleverna att förstå hur uppgifterna i provet skulle lösas. Det rörde sig t.ex. om en inledande instruktionstext som läraren även läste högt då varje provtillfälle inleddes, illustrationer, begrepp att bygga resonemang på samt en figur som påvisade den möjliga nivån E – A vid varje uppgift i provet. Förutom den inledande instruktionstexten, skulle läraren även läsa de längre textavsnitt som förekom i proven högt innan eleverna satte igång med att arbeta med provet. För att ytterligare underlätta för lässvaga elever, fanns bägge delproven inlästa på en CD-skiva. Provet genomgick en grundlig språkgranskning med åtföljande revideringar innan det fastslogs.

Parallellt med elevmaterialet utarbetades en bedömningsanvisning till provet. Bedömningsanvisningarna till de öppna uppgifterna kvalitetssäkrades genom systematiskt arbete med att nå hög samstämmighet mellan olika

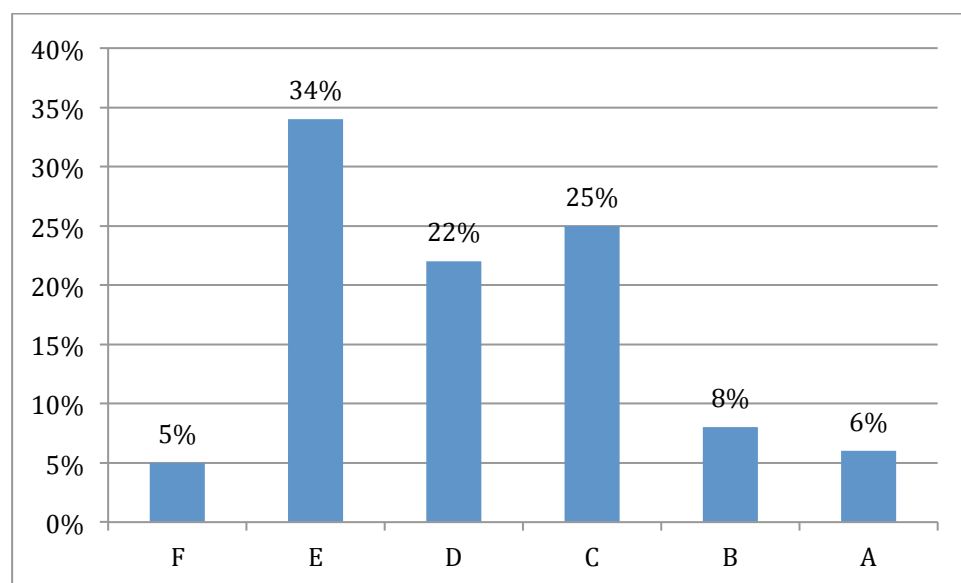
bedömare. I bedömningsanvisningarna återfinns, förutom instruktioner till bedömning av de enskilda uppgifterna, exempel på autentiska elevsvar från utprovningarna av uppgifterna som illustration till de olika nivåerna E, C eller A.

Resultat

Lärare som genomförde något av proven i samhällsorienterande ämnen i årskurs 6 uppmanades att rapportera in provbetygen för samtliga, 24 270 elever, till Statistiska centralbyrån. Därutöver skulle resultaten för de elever som var födda den 10:e, 20:e och 30:e i varje månad inrapporteras till en digital databas. Denna inmatning gjordes för var och en av provets uppgifter. Elevens provbetyg räknades sedan fram av databasen. Resultaten för 2200 elever rapporterades in på detta sätt vilka alltså utgör ett slumpmässigt urval ur gruppen som genomförde proven. Detta utgör alltså inte hela populationen vilket bör påpekas även om det förefaller rimligt att anta att de ger en tillförlitlig bild av resultaten som helhet. Nedanstående redovisning bygger i huvudsak på uppgifter från SCB men avseende skillnader i resultat mellan elever som studerar svenska som andra språk och övriga elever utgår redovisningen från det redovisade urvalet.

Provbetyg

Följande fördelning av provbetyg framkommer bland de 24 270 som genomfört 2014 års nationella prov i religionskunskap för årskurs 6:

Figur 1. Fördelning av provbetyg i det nationella provet i religionskunskap årskurs 6, 2014.

Det enskilt vanligaste provbetyget var E, 6 % av eleverna fick provbetyget A och 5 % av eleverna blev inte godkända på provet. Det genomsnittliga resultatet på 2014 års prov är bättre än förra årets prov då 12 % inte uppnådde godkänt resultat och endast 2 % fick betyget A.

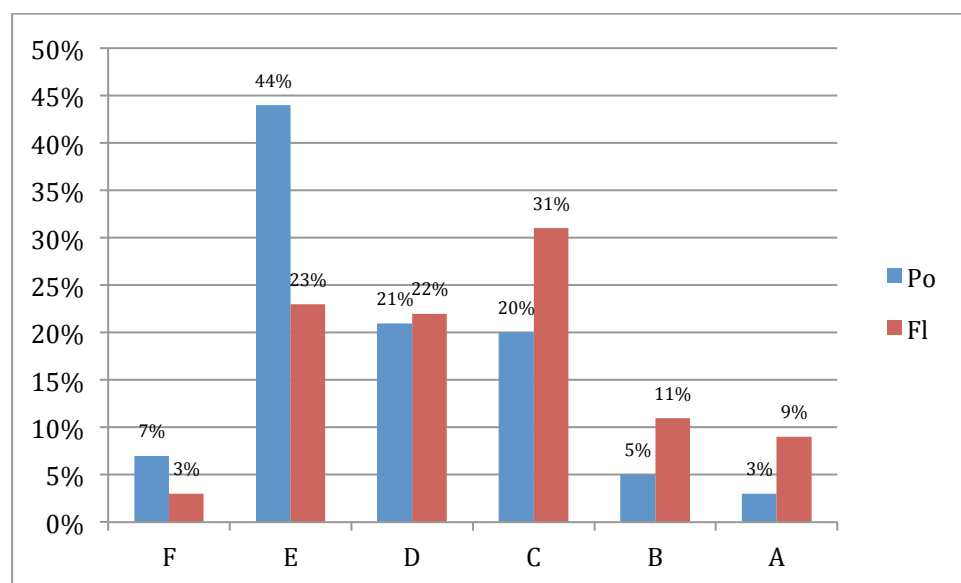
De ämnesspecifika förmågorna och delarna av kunskapskrav

I 2013 års provrapport konstateras att den förmåga som eleverna presterar bäst i förhållande till är förmåga 4, ”Resonera och argumentera kring moraliska frågeställningar och värderingar utifrån etiska begrepp och modeller” medan den förmåga där elevernas kunskaper förföll vara minst utvecklad gällde förmåga 1, ”Analysera kristendomen, andra religioner och livsåskådningar samt olika tolkningar och bruk inom dessa”. I 2014 års prov mätas delvis andra förmågor och de återkommande förmågorna är operationaliserade i andra uppgifter med delvis annorlunda innehåll. Det tidigare identifierade mönstret återkommer inte heller fullt ut i 2014 års prov.

Uppmärksammas enbart de uppgifter som ger belägg för samtliga nivåer E-A och deras genomsnittliga betygsutfall förmåga för förmåga framkommer att förmåga 1 står sig mycket väl tätt följd av förmåga 4 medan förmåga 2 och 3 står sig något sämre dvs. att ”analysera hur religioner påverkar och påverkas av förhållanden och skeenden i samhället” samt ”reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet” av vilka den sist nämnda förmågan inte alls prövades 2013. Det ska dock understrykas att skillnaderna inte är stora och att antalet uppgifter som snittet baseras på skiljer sig en del mellan de skilda förmågorna. Variationen mellan skilda delkunskapskrav inom förmågorna kan också vara stor liksom det kan ha betydelse till vilket innehåll frågorna knyts. T.ex. förefaller frågor om samisk religion (förmåga 1) liksom uppgifter om kristna högtider vara svåra medan frågor om livsfrågor – som inte knyts till religion eller livsåskådning och t.ex. handlar om kärlek eller ensamhet – vara lättare att besvara. Resultatmönstret är med andra ord svårtolkat och viktigt att närmare följa över tid.

Resultat i relation till kön och svenska som andra språk

Vid en jämförelse mellan flickors och pojkars resultat på provet framkommer att flickorna generellt, som förra året och som i de andra SO-proven, har uppnått högre resultat än pojkarna. Flickorna har i högre grad än pojkarna betygen A, B, C och D på provet medan pojkarna i större utsträckning än flickorna har betygen E och F.

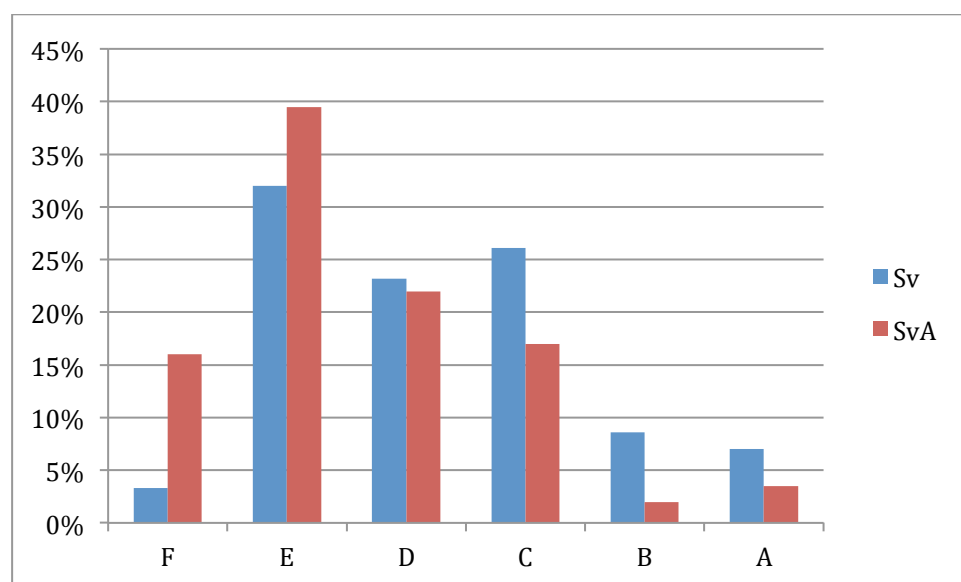

Figur 2. Fördelning av provbetyg på kön i det nationella provet i religionskunskap årskurs 6, 2014.

Analysen har också gjorts för att se om provet innehåller uppgifter som i förhållande till det generella mönstret gynnar flickor eller pojkar. Åtta av 28 uppgifter ger sådana indikationer och i sex av åtta fall är det pojkar som gynnas. Detta gäller särskilt uppgifter om fornskandinavisk religion. Båda uppgifterna som gynnar flickor har öppna svarsformat med livsfråge- och etisk inriktning (ensamhet och kärlek). Det ska dock betonas att merparten av uppgifterna i provet var neutrala med utgångspunkt tagen i det generella resultatmönstret för flickor och pojkar.

Provresultatet har även analyserats med avseende på skillnader mellan elever som läser svenska som andraspråk (SvA) och elever som läser svenska. Dessa analyser har gjorts på grundval av det rapporterade urvalet, dvs. totalt sett 2200 elever. Eftersom jämförelsevis få elever har uppgett att de läser svenska som andraspråk (200) bör resultatet av denna analys tolkas med en viss försiktighet.

SvA-eleverna har 2014 liksom förra året lägre resultat än övriga generellt. Skillnaderna mellan grupperna i exempelvis icke godkända resultat är större än den mellan flickor och pojkar som beskrevs ovan.

Figur 3. Fördelning av provbetyg mellan elever som läser svenska som andraspråk respektive svenska i det nationella provet i religionskunskap årskurs 6, 2014.

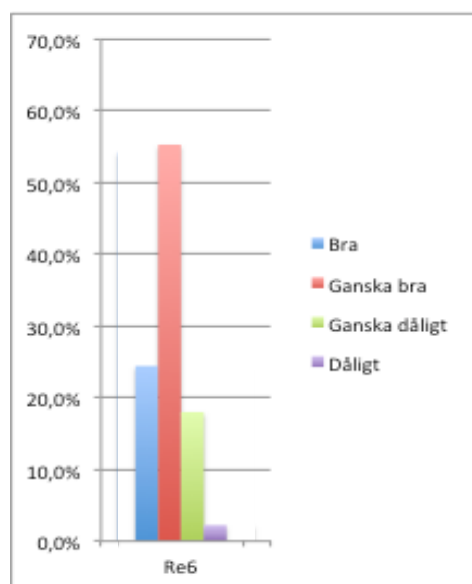
Också här har analysen gjorts för att se om provet innehåller uppgifter som i förhållande till det generella mönstret gynnar / missgynnar elever med svenska som andra språk i förhållande till elever som läser svenska. Åtta sådana uppgifter har identifierats där majoriteten missgynnar SvA elever. Starkt missgynnas dessa elever i ett par fall då uppgifterna handlar om fornskandinavisk religion samt kristendom förr och nu. De uppgifter där elevgruppen gynnas starkt fokuserar jämförelser mellan judendom och islam samt samband mellan konkreta religiösa uttryck och centrala tankegångar inom världsreligionerna generellt. Mönstret liknar härvidlag det som identifierades i 2013 års prov. I provrapporten för 2013 uppmärksammades även möjligheten att SvA elever skulle kunna gynnas av strukturerade svarsformat men att det långt ifrån var ett enkelt samband. Det kan dock konstateras att de uppgifter som gynnar SvA starkt i denna rapport – som tidigare i förhållande till det generella mönstret – alla är strukturerade.

Provet konsistens

Ett mått på provets inre konsistens är Cronbach Alpha. Detta mått innebär att det ska finnas en överensstämmelse mellan olika elevers lösningsfrekvens för olika uppgifter. Elever som löser uppgifter på en högre nivå ska genomgående lösa den typen av uppgifter på samma nivå. Omvänt ska elever som löser uppgifter på en lägre nivå genomgående lösa uppgifter på denna nivå. Måttet anger att uppgifterna i högre eller lägre grad mäter samma förmågor. 2014 års prov ligger på samma nivå som 2013 års prov dvs. på 0,89 vilket kan anses vara ett bra värde på provet inre konsistens.

Lärarenkät

I lärarinformationen ombads lärarna att fylla i en digital enkät som ett led i uppföljningen av provet. Totalt 626 lärare fyllde i enkäten vilket utgör en ökning i förhållande till 2013 års prov med 225 lärare. En majoritet, eller cirka 80 % av lärarna, angav att de uppfattade provet i sin helhet som bra eller ganska bra vilket är en sjuprocentig ökning i förhållande till 2013 års prov.

Figur 4. Utfall av lärarenkäten avseende hur de svarande lärarna i årskurs 6 uppfattade NP i Re 2014 som helhet.

Medan en majoritet (55 %) förra året menade att provet var alltför omfattande är det idag ca 57 % som menar att det var lagom omfattande och 40 % som uppger att provet var alldeles för omfattande. Eftersom det i förra årets lärarenkät framkom att en majoritet av lärarna hade velat ha de båda delproven uppdelade i fyra, två åt gången, med rast emellan, gjordes en sådan förändring till årets prov. Det framgår av årets lärarenkät att detta fallit väl ut då drygt 90 % menar att de vill behålla årets modell. Skrivtiden kom i den förändrade modellen också att förlängas något från 90 till 100 minuter per dag vilket skulle kunna ha bidragit till att de svarande lärarna också uppger sig vara mer nöjda med skrivtiden i år. Medan cirka 62 % av lärarna förra året menade att skrivtiden om 2 x 90 minuter var lagom menar 80 % att dagens skrivtid (4 x 50) var lagom. Också utfallet av proven har av årets lärare bedömts mera rimligt än föregående års. Medan 47 % förra året menade att resultatet på provet för flertalet låg i linje med elevernas prestationer under läsåret är det 75 % som bedömer resultatet av årets nationella prov på samma sätt. Bedömningsanvisningarna är de svarande lärarna något mindre nöjda med, vilket delvis gäller anvisningarnas tydlighet men i något högre grad deras stödjande funktion. Även om resultaten här är något mindre positiva kan det

ändå ses som relativt gott. 70 % menar att bedömningsanvisningarna gav ett bra eller tillräckligt stöd och 74 % att de absolut eller i stort sett var tillräckligt tydliga.

Slutsatser

De viktigaste slutsatserna för 2014 års nationella prov i religionskunskap årskurs 6 är:

- Elevernas prestationer, så som de framträder i provet, är i år bättre än vad de var förra året. Färre elever har fått betyget F och fler elever har uppnått det högsta betyget. I vilken mån detta innebär att elevernas kunskaper 2014 i högre grad var i linje med kursplanen eller om det innebär att sättet att mäta dessa kunskaper i viss grad förskjutits i riktning mot lägre krav kan vi inte säkert avgöra men vi ser det som ytterst angeläget att bevaka detta och vidta ytterligare åtgärder för att säkerställa stabilitet över tid i provens konstruktion. Det ska påpekas att det bara är andra gången som ett nationellt prov ges i religionskunskap.
- Också i år uppvisar provet högt reliabilitetsvärde (Cronbach's alpha).så att uppgifterna i hög grad kan sägas mäta samma sak och uppvisa en inre konsistens vilket är tillfredsställande.
- Det känns angeläget att göra fler analyser, såväl kvantitativa som kvalitativa, för att få bättre kunskap om vad det är som eleverna förefaller ha jämförelsevis lätt respektive svårt för. När detta diskuteras i termer av enkla kategorier som förmågor, delar av kunskapskrav eller svarsformat riskerar värdefull information att gå förlorad då sådana kategorier i sig kan representera skilda försvårande respektive underlättande faktorer. Det konkreta innehåll som en uppgift uppmärksammar skulle t.ex. kunna vara en sådan fråga vilket är angeläget att närmare försöka utreda liksom hur sådana mönster relaterar till skilda elevkategorier som t.ex. flickor och pojkar samt elever med svenskt eller annat modersmål.
- Bedömningsanvisningarna förefaller vara ett viktigt område för fortsatt kvalitetsutveckling så att de i än högre grad uppfattas stödjande för lärarna i de bedömningar som görs.
- Årets modell, att fördela de båda delproven på fyra provhäften istället för två, föll väl ut. Skrivtiden och provets omfattning uppfattades som rimligare. Det kan noteras att denna förändring har kunnat göras utan att vi har behövt skära ned på antalet uppgifter, dvs. tillfällen för eleverna att visa prov på de olika förmågorna.